

- 1 -
ACC. NR. 3063

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

4:7

Uppteckningen rör

Det kunde förr hända sej, att tomten lät höra sej ute på logen och tröskade, när de höll på med tröskningen. Innan de kom ut om morronen, kunde de få höra, hur det firtrask (fyra stycken som tröskade i takt) ute på logen, och det är klart, att det var ingenting annat än tomten.

På 1854 byggde vi om lagårn här. Ja, jag var ju inte så gammal då. Jag kunde väl va en 17, 18 år. En dag hade jag hållit på med att köra hem bräder från sågen, och så på eftermiddagen, då jag skulle hem, blev jag litet fördröjd på vägen, så jag kom hem sent på natten. Det hade turat sej för mej, så längeln hade gått av. När jag kom hem, stante jag vid gaveln

Tomten.

på lagårn, som vi höll på att bygga, och som jag stannade hörde jag hur det böstade och knapplade inne i lagården så förskräckligt. Då kröp jag inunder golvbjälkarna för att titta efter vad det kunde vara för nånting, men jag såg ingenting och ljudet upphörde. Men då jag krupit dån och kommit ut, så började det igen och leva inne i lagårn. Jag hade för mig, att det var tomten som lät höra sig, men konstigt va det!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Arke

Uppteckningen rör

Ja, jag vet då inte vad spiritus var för något, men de påstod, att det va nån sorts trollvuret, som kunde förmera egen- dom åt dem, som hade en sådan. Det var ett slags djur, men det skulle vara så litet, så de kunde ha det i en liten dosa. Och den som ägde en spiritus, han va riker. Men det är ju bara prat alltihop!

Spiritus.

C. C.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Ja-a, det fanns förr en del som anmälde sig för kloka. Stina i Karshult va en, och hon va nog inte så dummer heller. Allt vad de frågade henne hade hon reda på.

Min mors farfar hade en gång mistat en kviga i hagen. Man letade och letade i hela skogen, men det var omöjligt att hitta henne. Ja, då till sist beslutade de att gå till Stina i Karshult och rådfråga henne. Och då skickade man iväg mor min med tre daler, som hon skulle ge åt Stina. Mor kom till Stinas stuga, gick in och lämnade fram pengarna och frågade henne, var kvigan va kommen, om hon va stulen, eller hur det annars kunde va.

Stina i Karshult
klok käring.

"Nej, nej, barn lilla, kvigan är inte stulen", sa Stina.

"Ja, men vi har letat i hela skogen och inte kunnat hitta henne", svarade mor.

"Jo, det är hon," sa Stina, "och det första du går i skogen när du kommer hem, så får du se henne."

Med det beskedet fick mor gå hem igen. Ja, hon var ju inte så gammal, när det här hände. Hon va väl inte mer än en 10, 12 år. Då hon nu på hemvägen kom till hagen, där kvigan hade gått, så rådde hon inte med och gå rakaste vägen hem, utan blev dragen till stället, där kvigan var. Och då vardet ingenting annat än att kvigan hade gått ner till en källa där för att dricka, och då hade hon stupat ner i källan och drunknat. Det var en källa, som man hade grävt, och den hade rätt raka och branta väggar.

Skriv endast på denna sida!

På ett annat ställe hade de också en gång skickat iväg ett fruntimmer till Stina i Karshult för att fråga henne om något. Då hade de skickat med henne både pengar och en ost. Men när karingen kom till kanten av ett gårde ett stycke från Stinas stuga, så stannade hon där under ekebuskarna och stoppade ner osten under en buske. "Ja, pengarna kan jag ju lämna henne, men osten kan jag behålla och lika gärna ta med ~~med~~ hem och använda själv," tänkte hon. Sen gick hon till Stina, uträttade ärendet och lämnade pengarna, och fick svar på det hon skulle, och så begav hon sig iväg hemåt. Men när hon då på hemvägen kom till stället där osten låg, så rådde hon inte med och gå längre, förrän hon traskat tillbaka till Stina med osten och lämnat den till henne, så hon va inte så dummer, den där Stina.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

C. b.

Uppteckningen rör

Ja, ja, hon va säker, lisa i Finnshult också. Här va en bonde här i trakten, som en gång hade varit borta, ja han hade varit rätt långt härifrån, ungefär en mil. Så när han skulle gå hem, gick han förbi en bonde, som han visste hade liar i sin bod och han visste också, att det inte var så svårt att komma åt liarna. När han kom på bron mellan Åboda och Gamleboda, föll det honom in, att han skulle gå och ta liarna, där de hängde i bon. Ja, han gjorde ju så också. Men dagen därpå märkte bonden, att ~~han~~ hans liar var försvunna, det var en given sak det, och han blev änger, för det var mitt i slåttern och han behövde sina liar. Men så tänkte han: "Jag ska gå till

Lisa i
Finnshult.

Klok.

Lisa i Finnshult och fråga henne, vem som har tagit liarna."

När han kom till Finnshult, talade han om, hur det förhöll sig, och sen fick han se bonden som tagit liarna för honom.

Han kom framför honom precis som jag ser er framför mig.

Han fick också se just när det föll honom in att gå och ta liarna. Han gick där över bron, och det var så många djävlar omkring honom. När han hade fått se allt detta hos Lisa, så var han belåten, och han brydde sig heller aldrig om att ta tillbaks liarna av den tjuvaktige bonden.

Bonden som ägde liarna har själv talat om dett^a/för mig, så det är ingen lögnhistoria.

- 9 -
ACC. NR. 3063

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

B. a.

Uppteckningen rör

Kloka Anna i Pjetteryd va ganska säker, hon också.
Så fick länsmannen för sig en gång att han skulle antasta henne
för att hon nyttjade signerier. Han spände för sina båda hästar
och körde åstad. Men så är det en stor å intill Annas hem, och
när länsmannen kom dit, så sprang båda hästarna rakt i vattnet,
och det var omöjligt för honom att få dän dem, förrän han hade
varit hos Anna, och fått hennes hjälp. Så hon va nog inte så
dummer!

Anna i

Pjetteryd.

Klok.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

C. i

Uppteckningen rör Mana ormar.

Mana ormar.

Här fanns förr de som kunde mana fram ormar.

När jag var en 10, 12 år, hade vi en dräng, som hette Sven och var från Hökaboda. Så en gång i slättern skulle vi äta middag ute och hade gjort i ordning ett bord av några plankor. Men som vi kom dit, låg där en orm på bordet, för det låg på backen kan veta.

"Att en inte kan slippa det där byket medan en äter," sa far.

"I ska slippa se den där ormen vidare," sa Sven. Ormen hade under tiden runnit in i ett stenrös.

"Ja, det säger du," sa far, "men det kan du väl inget göra åt."

När vi hade ätit tog Sven opp sin klocka och gav mej den.

"Titta när klockan blér så mycket," sa han och pekade. Sen gick han bort på la'backen, som var släter som ett golv, och där tog han opp sin läggekniiv, vek ut det ena bladet och stötte kniven i backen. Så sa han till mej, att jag skulle ropå, när klockan blev så mycket, som ha n hade visat, och så gick han bort till röret och sa till ormen, att han skulle gå dit. När det hade gått en halvtimme, kom ormen ut ur röset, satte opp huvet och vände och vred det åt alla håll. Sen kröp han en eller ett par alnar, och sen var det att vädra på samma sätt, men hela tiden rann han i riktning mot kniven. När

han närmade sig kniven, ropade jag på Sven, och då kom han springande med lien och slog ihjäl ormen. Och detta är ingen Mögnhistoria, för jag såg det själv med egna ögon.

Det berättas en annan historia om en som kunde mana ormar, men det var en präst som gjorde det. Vid Agnaryd visade det sig en gång en stor orm, så knappt någon människa vågade gå förbi där. Så en söndagsmorgon kom kyrkoherden här i Slätthög körande på väg till Mistelås, där han skulle hålla gudstjänst. Vad han hette den där kyrkoherden vet jag inte, för det skedde långt före min tid. Emellertid när han kom till Agnaryds backe, fick han se den store ormen. Men han var inte rädd, utan sa till drängen att köra intill. Så tog

han sin spankrörskäpp och stötte ner den i marken bredvid ormen.

"Bliv nu hör och försök krypa oppför käppen, tills jag kommer tillbaka," sa han.

Jaha, ormen måste stanna vid käppen och försöka krypa opp, och när kyrkoherden hade hållit gudstjänst i Mistelås och reste tillbaka, var ormen alldeles uttröttad, och då slog kyrkoherden ihjäl honom.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

När de skulle ta reda på sin tillkommande maka eller make, så gick det till på det viset att de gick ut om morgonen, innan solen gick opp, tigandes och fastandes. Sen skulle de vara totalt ensamma och för sej själva hela dagen och ingenting äta. När solen gått ner, skulle de gå in igen och slå vatten i ett fat eller en bunke, och sen kom den, som de skulle få, i vattnet, så de fick se honom eller henne där. Det var om julafton de skulle göra detta.

Här va en gubbe, som hette Anders och som va hemma i kanten på våra äger, som hade sett sin hustru på detta sätt. Ja, han är död nu, Anders.. Han dog för ett par år sen.

Ta reda på
tillkommande.

Det var en julafton, som han hade bestämt sig för att försöka få se sin blivande hustru. Jag hade låtit göra en fårahytta. Ja, den var väl ungefär så stor som en liten bod. Jag hade satt rullar på den också, så den kunde flyttas, vartefter som fåren åt opp. Den hade Anders köpt av mej för att använda den till lagård, för han byggde sej inte nån redig lagård. Den skulle nu Anders ha till att vara i om julafton, så han fick vara för sej själv. Han hade sagt till sin yngste bror, att han skulle komma och säga till, varje gång klockan slog, för att tiden inte skulle bli för lång. "Nu är klockan slagen", kom han och ropade. Och när solen gått ner ropade han: "Nu är solen nergången." Anders gick då in åt stugan och slog litet vatten

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

3056

i ett fat, och så fick han då se den som skulle bli hans hustru.

Och det blev också så, att han fick den han såg. Och till och med, att han såg att han skulle göra en unge~~n~~, för han såg en unge som flöt i vattnet.

- 16 -
ACC. NR. 3063

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

218

Uppteckningen rör

Om de blev sjuka, så va det ju förstås inget annat än att söka läkare, något annat minns jag inte.

När mina syskon hade kikhosta, så var jag i Väseboda och skaffade märramjolk. De påstod, att det skulle vara så bra för kikhosta.

Vårtor brände man bort, eller också så skar man doj.

Skärvan? Ja, det var inget annat än till att söka läkare. I den här gården har de inte haft signierier för sej.

Sjukdomar.

Kikhosta

- 17 -
ACC. NR. 3063

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Olle Larsson*
Härad: *Albo hd.* Adress: *Mitt hus*
Socken: *Slätthögs sn.* Berättat av: *Mr. N. K. Jonsson*
Uppteckningsår: _____ Född år *1848* i *Grönab*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mid
Sid

Uppteckningen rör

Sista stråna åt gloson.

När de slutade skära säden, kunde det hända att de lämnade en handfull strån eller så där på hörnet av åkern till gloson. Gloson skulle vara ett djur i likhet med grävlingarna, men det var inte något vanligt djur, utan det skulle va litet trollvuret. Det var inte i bruk i min barndom och i mitt hem att de lämnade strån åt gloson, men jag har hört talas om det.

Gloson skulle de akta sig för, när de gick årsgång, så att hon inte sprang mellan benen på dem.

Gloson.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

die

Uppteckningen rör

Linnet skulle sås på höre-onsdag, som är onsdagen i
7:e veckan. Och de vilja de än i dag, est det är tjänligt
väder då.

Så-dag för

lin.

och höll händer eller fötter i dekokten.

Häggbark användes också till medicinskt bruk, men var-
till minns jag ej nu.

Kumming eller "kunning" som de sa här, brände man som
man bränner kaffe, kokade det i mjölk och gav svinen, när de
ej var krya i magen. Det användes också som krydda i bröd.

"Schinascheckre" /jag skulle tro det är detsamma som
skvattram/ användes också, när svinen var dåliga i magen.

Körbärsblad samlades, torkades och rökades i stället
för tobak. Det har vi visst kvar än i dag oppe på vinden.

Kåda på plommonträd och krikonträd tog man vara på.
Det användes sedan som botemedel mot frostsprickor, då det

smältes och dryptes i såret. Likaså upphettades bek och dryptes i, men jag ska tala om att det gjorde ont.

Till sår användes mycket ettplåster, som man kokade av vax, talg och ren grankåda. Det användes också mot värk i rygg och ben o.s.v. Det fanns de som la eldmörja i färska sår. Jag minns som liten hur jag såg Nisse i Banke göra. Han var klockemakare och så råkade han att skära sej. Då tog han och fläckte opp skinnet och sen tog han eldmörja, aska och glöd, i spisen och strödde i såret. En del la neckasnare i sår.

Ja, så samlade man en del växter, som användes till färgämne. Stenamossa användes till att färga brunt, pile- och alebark till att färga rätt. Kokades ekebark fick man en

3063

3056

svart färg, som aldrig gick ur.

LUNDS UNIVERSITETTS
BOKBINDERI

"Hunnakängsler" /hundkax/ användes att färga gult.

"Oljenabär" /orrbär/ gav brun färg. De användes också att
göra bläck av.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Register.

Tomten 1
Spiritus 3
Klok: Stina i Karshult, tog reda
på kviga som försvunnit, tvingade
fruntimret lämna pengarna som hon
skulle ha 4
Lisa i Finshult, tog reda på stulet 7
Klok: Anna i Pjetteryd. När länsman-
nen kom för att " antasta" henne 9
Mana ormar 10

LUNDS UNIVERSITETS
BOK- & BILDBOKS
BIBLIOTEK

Ta reda på sin tillkommande	13
Sjukdomar, kikhosta	16
Sista stråna åt glosen, när skörden slutades	17
Sådag för lin	18
Växter som man tog vara på och använde till medicin, färgämne etc.	19
Register	23